

Fabiny Tibor

Ittész János hetvenéves? Személyes hangú köszöntő egy negyedszázados barátság háttérén

Püspök, hittestvér, küzdőtárs, de leírhatom-e azt a szót, hogy barát? Megkockázatom, hogy igen – bár mint a 2011-es nyugdíjba vonulásakor a tiszteletére kiadott tizenegy szerző őt köszöntő tizenegy mondatának egyikében is leírtam, Ittész Jánosnál pontosan tizenegy évvel vagyok fiatalabb; s ha így van, vajon nem bizalmaskodás-e az idősebb testvért barátként is megszólítani? Persze az is igaz, hogy a hittestvéri kapcsolaton túl ő még másképpen is idősebb testvér lehet: nekem ugyanis bátyám nincs, neki pedig testvéröccse. De talán a hittestvéri kapcsolaton túl több szempontból is barátnak tekinthetem. Például azért, mert tíz esztendővel ezelőtt, amikor a rádióban elhangzott vasárnapi meditációit sokak rábeszélésének engedve nem nagy hírveréssel, hanem szerény körülmények között csendben jelentette, engem kért fel az ajánlás megírására, s e barátnak tekinthető kérésnek nagy örömmel eleget is tettem. Végül, de nem utolsósorban azért is beszélhetek barátságról, mert éppen negyedszázada annak, hogy még a rendszerváltozás pirkadata előtt (!) egy olyan baráti körnek lettünk a tagjai, amely hitvalló püspökünk, Ordass Lajos – akkor még tabunak tekintett – nevét vette fel. 1989. március 18-án a kelenföldi gyülekezet tanácsstermében alakult meg az Ordass Lajos Baráti Kör.

Egy érdekes mozzanat említése idekíváncozik. Ittész Jánoson kívül ma már én vagyok egyedüli tanúja ennek az eseménynek. Az alakuló ülés

szünetében Dóka Zoltán néhányunkat félrevont, s felvetette a kérdést: mi lenne, ha a most esedékes püspökválasztás előtt nekünk is lenne egy jelöltünk? És ekkor Ittész Jánosra mutatott: János legyen az! Ittész János nevetve hátrította el az ötletet magától, s volt olyan, aki összevonta a szemöldökét. A kör később úgy döntött, hogy a nem törvényes keretek között induló választási folyamatra egy saját jelölt állításával nem mondhat igent. Figyelünk a dátumra? Mindez éppen tizenegy (!) évvel azelőtt történt, hogy Ittész Jánost – immár egészen más helyzetben – püspökké választották.

Ittész János hetvenéves? Bármennyire is különös, így van: Ittész János nyugalmazott püspök, a 2000-ben újjáalakult Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület első, újjászervező püspöke 2014. június 18-án tölti be életének hetvenedik esztendejét. Nem kelti idős ember benyomását, hiszen éppen olyan energikusan mozog, beszél, vitatkozik, prédikál, mint huszonöt évvel ezelőtt, amikor megismertem.

Már korábban is sokszor hallottam róla édesapámtól, aki mindig gyerekes őszinteséggel tudott lelkesedni. Egyszer, talán a nyolcvanas években, amikor a teológiáról hazatért, nagy örömmel újságolta, hogy Ittész János kőszegi lelkész milyen szenzációs otthonórát tartott a teológu-

„Mi lenne, ha a most esedékes püspökválasztás előtt nekünk is lenne egy jelöltünk?”

soknak. Tudjátok, mondta apám, ő az, aki öt éven keresztül egymaga volt az egész évfolyam, aztán Káldy nem engedte a felszentelését, mert a tanévzárón nem volt hajlandó dicsérni az állami hatalmasságok előtt a szocialista rendszert. Valóban így volt – nem is maradt el a büntetés, segédmunkás lett, majd kétéves sorkatonai szolgálat következett. Végül a másik püspök 1970-ben mégis felszentelte, s lelkész lehetett. Először Takácsiban, majd Kőszegen szolgált.

Az Úr csodásan működött egyházunk és az ő személyes életében is. Luthertől megtanultuk, hogy Isten sokszor önmaga ellentétének látszata alatt rejtőzködik. A politikai rendszerváltozás

Ő az, aki öt éven keresztül egymaga volt az egész évfolyam.

után a Magyarországi Evangélikus Egyházban sajátos benső hasadás alakult ki: nem szakadás, csak hasadás. Egyházunknak a kommunista rendszerrel alkut nem kötő lelkészei alulról próbáltak a megújulás útjára lépni, mert

az egyház akkori vezetői a pozícióikat jórészt az előző politikai rendszerrel kötött kompromisszumuknak köszönhették, s továbbra is önmagukat kívánták látni az egyház hajójának kormányosaként, ráadásul az új idők új embereiként. A kör – amelyet már említettem – ezektől a vezetőktől azt kérte, hogy ajánlják fel lemondásukat, s amennyiben az egyház népe újra megválasztja őket (ami akkor könnyen elképzelhető volt), akkor a legitimitásukhoz már nem férhet kétség. Ittész János is a radikális változás igénylőjéhez tartozott, s mivel a vezetőség lemondása nem történt meg, ő 1990–2000 között a gyülekezetére koncentrált, s a közegyházban a passzív rezisztenciát, sőt az izolációt választotta.

Isten a Magyarországi Evangélikus Egyházban azért működött csodálatosan, mert 1997-ben a zsinaton, amikor a strukturális reformkezdeményezéseket már majdnem lesöpörte az asztalról az akkori felsővezetői akarat, felállt egy zsinati küldött, egy egyházához hűséges magyar gazdálkodó parasztember, s az ő bátor, tisztán és tagoltan szóló, a Dunántúli Egyházkerület visszaállítása mellett érvelő nyílt javaslata megfordította a zsinati atyák addig felülről irányított

Ittész János is a radikális változás igénylőjéhez tartozott.

véleményét, és váratlanul a zsinat mégis megszavazta a Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület felállítását.

Isten ekkor Ittész János kőszegi evangélikus lelkész életében is csodálatosan működött. Az

újrászerveződő egyházkerület gyülekezetei nemcsak jelölték, hanem 2000 tavaszán meg is választották püspöküknek. Emlékszem, egy lelkész nő mesélte, hogy amikor meghallotta Ittész János megválasztását, térdre borulva imádkozott, hálát adva, de Isten bocsánatát is kérve, mert nem hitte, hogy ez a választás valaha megtörténhet.

Így kezdte meg püspöki szolgálatát Győrött 2000 szeptemberében Ittész János, az egykor félárva papgyerek. Most mondjuk el: hatéves sem volt, amikor édesapja, Ittész Mihály győri lelkész fiatalon váratlanul meghalt. Édesanyja, Balikó Erzsébet (Balikó Zoltán lelkész testvére) nevelte fel az öt gyermeket; a legidősebb gyermek, Ittész Gábor (1932–2007) ekkor már tizennyolc éves volt, és a teológiára készült. Ittész János egyik vasárnap reggeli rádiós meditációjában em-

lékezett édesanyjára, aki a sok megpróbáltatás ellenére őszinte lélekkel tudta egyedülletében is derűs szívvel énekelni: „Hogyne dicsérném az Istent...”

Ittzés János néhányszor elmondta, hogy fiatalon az orvosi pálya választása is megfordult a fejében, aztán volt olyan korszaka, amikor lelkesen misszionárius szeretett volna lenni. Mégis, egész életében ízig-vérig evangélikus lelkész volt, méghozzá egyházának lelkésze. Nagyon hamar, már szolgálatának első időszakában megmutatkozott első számú lelki adottsága, az igehirdetés páratlan képessége.

Sohasem önmagát, hanem mindig Isten igéjét prédikálta és prédikálja. Hogy miképpen készül, az az ő műhelytitka. Abban azonban bizonyos vagyok, hogy sokat töpreng az előírt vagy a kapott textusról. Nemcsak egyedül, hanem a Mester előtt, az ő lábainál is. Mert Ittzés János alázatos ember. Fejében összeáll a prédikáció, hiszen a jelek szerint nem írja le, mint ahogy sokan tesszük. E koncentráció a szószéken hozza meg gyümölcsét: színes és találó költői képekkel, hasonlatokkal, ám mégis tiszta fejjel és logikával és – ami számára elmaradhatatlan – az emberi szív eredendő csalárdságára, majd annak megjavulására való utalással formálódnak ajkán a törvény szigorát és a kegyelem evangéliumát hirdető, a lélekre ható szavak és a nyomdakészerek mondatok.

1989-től kezdve folyamatosan, azaz megszakítás nélkül – tehát püspöksége idején is (!) – szerkesztőbizottsági tagja, egy rövid ideig egyik szerkesztője is, a Keresztyén Igazság című lapnak.

Ittzés Jánost mint igehirdetőt még püspöki szolgálata előtt akkor ismerte meg az ország, amikor a televízió közvetítésével kőszegi lelkészként ő hirdette a feltámadás evangéliumát az autóbusz-balesetben tragikusan elhunyt diákok koporsójánál. Plüssbabákról, Isten emlékezetének vincseszteréről beszélt, s egy ország hallgatta megrendülve. Jól emlékszem: édesapám a televízió képernyője előtt hangosan zokogott.

Tizenegy éves püspöki szolgálata alatt egyházkerülete gyülekezeteiben, közegyházi fórumokon, határainkon innen és túl is számtalan alkalommal hirdette Isten igéjét. Akik valami miatt nem értettek vele egyet, vagy nem kedvelték (hiszen mint mindnyájunknak, emberi gyengéi neki is vannak), igehirdetői karizmáját azok is elismerték. Ám sohasem csodáltatta magát, hiszen tudván tudta, hogy – amint Kierkegaard is írja – Isten ügyét, egyházát és vezetőit nem csodálni, hanem felvállalni és követni kell. Tudta azt is, hogy egy evangélikus teológusnak a kereszt nyelvén kell beszélnie, de a keresztet nemcsak prédikálni kötelessége, hanem szükség esetén hordoznia is kell, vállalva akár a népszerűtlenség keresztjét is. Igen, az alázat mellett a kemény szelídség és a szerénység Ittzés János további jellemvonása.

Még akkor is, ha hevesen tudott és tud ma is vitatkozni. Isten ügyének igazságát vállalta fel, amikor a küldésnek engedelmeskedett, és azzal is, hogy 1989-től kezdve folyamatosan, azaz megszakítás nélkül – tehát püspöksége idején is (!) – szerkesztőbizottsági tagja, egy rövid ideig egyik szerkesztője is, a *Keresztyén Igazság* című lapnak.

Hogy egyházvezetőként egyházkerületében mennyire volt lelkigondozó, én nem tudhatom. Azt viszont tanúsíthatom, hogy édesapám másfél évvel a halála előtt egyházi szolgálatának egy nehéz terhével hozzá fordult és tőle, Ittzés János püspöktől kapott lelki biztatást.

Egyházvezetőként egy új karizmája mutatkozott meg, amelyet az időközben elhunyt küzdőtársai nem ismerhettek meg. Ittzés János ugyanis a Magyarországi Evangélikus Egyház liturgiai megújulásának az élére állt, amelynek egyházunknak a szabadegyházak felé húzó ága nem nagyon örült. Pedig igazán ezáltal bontakozott ki, ezáltal vált teljessé Ittzés János lelkesi és

Felismerte, hogy nemcsak szegény, hanem hiányos is az egypólusú istentisztelet, amely csak az igehirdetésre épít.

egyházvezetői szolgálata. Bármennyire egyedülálló igehirdetői karizmái voltak is, felismerte, hogy nemcsak szegény, hanem hiányos is az egypólusú istentisztelet, amely csak az igehirdetésre épít. Isten dicsérete, dicsőítése és hitvallásunk kiábrázolása történik meg a liturgiában, és

a Megváltónkkal, illetve a testvéreinkkel való közösség valósul meg – ahogy Luther nevezte – az oltáriszentségben, azaz az úrvacsorában. Az egyház sokszor frakciókra szakadó népét éppen a liturgiában megélt szentek közössége tarthatja egyben. Aki ezt felismeri, gyakorolja, sőt talán el is rendeli, az valóban episzkoposza, püspöke, „felvigyázója” a nyájnak.

Elmondhatjuk azt is, ha nincs Ittzés János, akkor 2005-ben valószínűleg a Magyarországi Evangélikus Egyházban sem áll fel az egyházunk múltját kutatni hivatott tényfeltáró bizottság, s a többi történelmi egyházhoz hasonlóan – személyes érdekek vagy éppen érintettség miatt – mi is „elmaszatoljuk” a kérdést. Pedig mennyi méltatlan támadás érte őt mindezért akkor is, azóta is! Ittzés János és munkatársai azonban jól tudták, hogy egyházunk hitvallóinak, a Krisztus-követéssel járó kereszthordozást és szenvedést is vállaló elődeinknek tartozunk e valóban nehéz és ellentmondásos feladat elvégzésével.

Egyházvezetői időszakában egy általa káptalannak nevezett tanácsadó testület vette körül az ő kérésére, amely a szolgálati ideje alatt rendszeresen találkozott.

Bár egyházunk törvényei szerint hatvanhét éves korában Ittzés János püspök is nyugdíjba vonult, azóta is sokszor és sok helyen szolgál. Sokszor hívják gyülekezetekbe, konferenciákra prédikálni vagy előadni, legtöbbször istentiszteletet tartani.

Egyházkerületében – és azon túl is – ma is van körülötte egy főleg lelkesekből álló kisebb közösség, akik számára fontos az igazságért folytatott, kompromisszum nélküli küzdelem, Isten igéjének hűséges hirdetése, az egyház tiszta tanítása, a lutheri teológia és – végül, de nem utolsósorban – a közösséget teremtő, egyházunk egyetemességét, katolicitását megjelenítő liturgia.

Püspök Úr! Küzdőtárs! Hittestvér! Idősebb Testvér! Kedves Barát!

Amint két éve, az Ordass Lajos-díj átadásakor elhangzott laudációdban is hallottuk, nem téged dicsérünk, hanem Urunkat. *Te laudamus!* Istennek vagyunk hálásak, aki a Magyarországi Evangélikus Egyháznak adta Ittzés Jánost.

Az Úr áldjon és őrizzen meg, tartson meg egyházunk épülésére, egyre növekvő családod örömeire – az ő dicsőségére!